कक्षा – द्वादशी

संस्कृतम् (ऐच्छिकम्, कोड सं.-022)

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

समयः – होरात्रयम् **पूर्णाङ्काः – 80**

अवधातव्यम् -

1. अस्याम् अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निदर्शात्मकानि सन्ति। प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति।
2. **यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय यत्र अधिकाः अङ्काः दातुं शक्यन्ते तादृशानां प्रश्नानां मूल्याङ्कनं करणीयम्।** यथा चित्रवर्णने पञ्चवाक्यानां लेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि सप्तवाक्यानि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथम-पञ्चवाक्यानां न अपितु यानि वाक्यानि उत्तमानि, तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. अनुच्छेदे श्लोके वा आधारिताः प्रश्नाः अवबोधात्मकाः सन्ति। अतः विद्यार्थिनः अनुच्छेदे प्रदत्तशब्दानां स्थाने समभाव-पर्यायवाचि-शब्दानां प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति। तदर्थम् अङ्काः देयाः। यदि विद्यार्थिनः उत्तरदान-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः।
6. 'ख' खण्डे (रचनात्मक-कार्ये) वाक्यरचना प्रमुखा न तु वाक्यसौन्दर्य-तत्त्वम्। अतः आंशिकवाक्यशुद्धये अपि अङ्काः देयाः।
7. **प्रश्ननिर्माणस्य प्रश्ने ½ अङ्कः वाक्यलेखनाय अस्ति, ½ अङ्कश्च प्रश्नवाचकचिह्नाय। परं सम्यक्-प्रश्ननिर्माणं <u>तदा एव प्रश्नवाचकचिह्नस्य कृते अङ्काः प्रदेयाः</u>।)**

खण्डः - 'क'

अपठित-अवबोधनम् 10 अङ्काः

1.	अपठितगद्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि – (अ) एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) स्वदेशम् (ख) व्यवहारज्ञानम्	1×2=2

	(ग) कान्यकुब्जम् (कन्नौजम्)	
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) चत्वारो जनाः विद्योपार्जनाय देशान्तरं गन्तुम् इच्छन्ति स्म। (ख) जनाः कान्यकुब्जे द्वादशवर्षाणि यावत् अधीतवन्तः। (ग) शास्त्रेषु कुशलाः अपि लोकाचारविवर्जिताः जनाः हास्यतां यान्ति। **अथवा** शास्त्रेषु कुशलाः अपि व्यवहारज्ञानं विना जनाः हास्यतां यान्ति।	2×2=4
	(इ) व्यवहारज्ञानं नूनमावश्यकम् / व्यवहारज्ञानं विना शास्त्रज्ञानं हास्यकारणमेव अथवा अन्यत् किमपि समुचितं शीर्षकं छात्राः लेखितुं शक्नुवन्ति।	1
	(ई) निर्देशानुसारम् उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) (ii) यान्ति (ख) (iii) पारङ्गताः (ग) (i) शास्त्रज्ञानम् (घ) (iv) चतुर्मित्रेभ्यः	1×3= 3
	खण्डः - 'ख' **रचनात्मक–कार्यम्** **10 अङ्काः**	
2.	भवान् भवती वा गङ्गटोकनगरे वसति। सिक्किम–प्रदेशस्य प्राकृतिकसौन्दर्यं सम्पदां च वर्णयन्/ वर्णयन्ती दिल्लीवासिनं स्वमित्रं प्रति मञ्जूषायां प्रदत्तसङ्केतानां सहायतया पत्रमेकं लिखत। छात्राः पूर्णं पत्रं लेखिष्यन्ति। शुद्धपत्राय पूर्णाङ्काः प्रदेयाः। व्याकरणसम्बद्ध–दोषेभ्यः आंशिकरूपेणैव अङ्काः कर्तनीयाः न तु पूर्णाः। **अथवा** स्वविद्यालयस्य प्रधानाचार्यं प्रति पत्रं लिखित्वा निवेदयतु यत् पुस्तकालये संस्कृतच्छात्रेभ्यः अतिरिक्तपठनाय संस्कृतबालसाहित्यस्य लघुकथापुस्तकानां च व्यवस्थां कारयतु।	1×5=5
3.	प्रदत्ततथ्यानां सहातया अधोलिखितं विषयम् अधिकृत्य संस्कृतेन अनुच्छेदं लिखत – विषयम् आधृत्य छात्राः सरलम् अनुच्छेदं लेखिष्यन्ति। विषयसम्बद्धतायै 2½ अङ्काः भाषिकशुद्धतायै च 2½ अङ्काः दातव्याः।	5

www.Padasalai.Net

	अथवा हिन्दीभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखितवाक्येषु केषाञ्चन पञ्चवाक्यानां संस्कृतेन अनुवादं कुरुत। 1. कम्पमानेभ्यः वृक्षेभ्यः पत्राणि पतन्ति। 2. संस्कृतभाषा सर्वासां भाषाणां जननी अस्ति। 3. रामायणं महाभारतं च भारतीयसाहित्यस्य मूलस्रोतसी स्तः। 4. भारतस्य पुण्यभूमौ एव वेदानाम् आविर्भावः अभवत्। 5. वयं नदीः रक्षेम।/अस्माभिः नद्यः रक्षणीयाः। 6. यूयं विद्यालयं कदा गमिष्यथ? 7. सर्वे सुखिनः निरामयाः च भवन्तु। (अनुवादे छात्राः पर्यायपदानामपि प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति भिन्नप्रकारेणापि शुद्धवाक्येभ्यः पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः)	1×5=5
	खण्डः - 'ग' **अनुप्रयुक्त–व्याकरणम् 15 अङ्काः**	
4.	अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) तपति + आवरणाय (ख) मध्येचरो भवतु (ग) सं + चयः/ सम् + चयः (घ) अग्रेऽकथयत्	1×3=3
5.	रेखाङ्कितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) (iv) वच् +क्तवतु (ख) (i) मृण्मये (ग) (ii) महत् + ङीप् (घ) (iii) अभिघ्नन्तः	1×3=3

6.	मञ्जूषायां प्रदत्तैः समुचितैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्यानि लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) **<u>अद्य</u>** कक्षा विशेषरूपेण सुसज्जिता अस्ति। (ख) पुत्तलिकायाः वचनं श्रुत्वा राजा **<u>तूष्णीम्</u>** आसीत्। (ग) लब्धापि **<u>खलु</u>** दुःखेन परिपाल्यते। (घ) पुत्र! **<u>चिरं</u>** जीव।	1x3=3
7.	कोष्ठके प्रदत्तशब्देषु समुचितां विभक्तिं प्रयुज्य वाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत। (केवलं प्रश्नत्रयम्)	1x3=3
	(क) पर्वतश्रेणीम् /पर्वतश्रेणीः (ख) चिन्तया (ग) राज्ञे (घ) राजवचनम्	
8.	अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समुचितं विग्रहं समासं वा चित्वा लिखन्तु। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) (iii) समाप्ता विद्या येन, तेन (ख) (i) विनयेन शिशिरः (ग) (ii) सविस्तरम् (घ) (iv) दीर्घावकाशम्	1x3=3
	खण्डः - (घ) (i) **पठितावबोधनम् 25 अङ्काः**	
9.	पठित–गद्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि – (अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) पत्रम् (ii) पर्वतश्रेणीरुपर्युपरि (iii) शिववीरस्य	5 ½x2=1

www.CBSEtips.in

	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) सैनिकस्य ललाट–कपोलौ दूरागमनायासवशेन सूक्ष्म–मौक्तिक–पटलेनेव स्वेदबिन्दु–व्रजेन आच्छादितौ आस्ताम्। (ii) गौरो युवा सैनिकः षोडशवर्षदेशीय आसीत्। (iii) सैनिकस्य कपोलपाली श्याम–श्यामैर्गुच्छ–गुच्छैः कुञ्चित–कुञ्चितैः कच–कलापैः कमनीये स्तः।	1x2=2
	(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) गौरो युवा (ii) युवा (iii) हयेन	1x2=2
10.	पठित–पद्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि -	5
	(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) नृपः (ii) अभिनन्द्यसत्त्वौ (iii) गुरुप्रदेयात्	½x2=1
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) रघु–कौत्सौ साकेतनिवासिनः जनस्य अभिनन्दनीयौ अभवताम्। (ii) नृपः कौत्साय अर्थिकामादधिकं धनम् अयच्छत्। (iii) अर्थी निःस्पृहः आसीत्।	1x2=2
	(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) अभूताम् (ii) अर्थिकामादधिकप्रदः (iii) साकेतनिवासिनः	1x2=2
11.	पठित–नाट्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि –	5
	(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) अतिजवेन	½x2=1

www.Padasalai.Net

	(ii) वत्सस्य (iii) अश्वः	
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) अरण्यगर्भरूपालापैः (ii) प्रत्येकं शतसङ्ख्याः कवचिनो दण्डिनो निषङ्गिणश्च अश्वस्य रक्षितारः आसन्। (iii) लवं पश्यन्ती कौशल्या वञ्चिता इव अभवत्।	1×2=2
	(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) अश्वः (ii) आश्वमेधिकः (iii) मूर्खाः	1×2=2
12.	**अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)** (क) **किम्** ईशावस्यम् अस्ति? (ख) **कया** अमृतम् अश्नुते? (ग) **का** अतीव उपयोगिनी अस्ति? (घ) **कस्मात्** अनुत्तमः सुखलाभः भवति? (ङ) **कस्मिन्** योगस्य उपयोगः वर्तते?	1×4=4
13.	**अधोलिखितस्य श्लोकस्य अन्वयं लिखत।** **अन्वयः** – श्रेष्ठः यत् यत् आचरति इतरः जनः तत् तत् एव (आचरति)। सः यत् प्रमाणं कुरुते लोकः तत् अनुवर्तते।	3
14.	**अधोलिखितस्य श्लोकस्य भावार्थं संस्कृतभाषया लिखत।** छात्राः श्लोकस्य भावार्थं संस्कृतेन स्वयं लेखिष्यन्ति। समुचितभावार्थाय पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः। व्याकरणिकाशुद्धीनां कृते आंशिकरूपेण अङ्काः कर्तनीयाः। **अथवा** 'दीनबन्धुः श्रीनायारः' इति पाठम् आधृत्य श्रीनायारमहोदयस्य चरित्रचित्रणं छात्राः सङ्क्षेपेण संस्कृतभाषया लेखिष्यन्ति। समुचिततथ्यानां कृते पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः। व्याकरणिकाशुद्धीनां कृते आंशिकरूपेण अङ्काः कर्तनीयाः।	3

	खण्डः - (घ) (ii) संस्कृत–साहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः 10 अङ्काः	
15.	अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) (iii) षष्ठे सर्गे (ख) (i) माघः (ग) (iv) सिन्धुराजस्य (घ) (ii) हम्मीर–महाकाव्यम्	1×3=3
16.	प्रश्नानाम् उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) (iv) कालिदासः (ख) (i) वासवदत्तायाम् (ग) (iii) महाभारतस्य (घ) (ii) गद्यपद्यमयम्	1×3=3
17.	प्रदत्तविकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (क) (iv) दुष्यन्तः (ख) (ii) नाट्यशास्त्रम् (ग) (iii) अश्वघोषः (घ) (i) भवभूतिः (ङ) (iii) वीररसः	1×4=4
	खण्डः -‘ङ’ छन्दोऽलङ्कारपरिचयः - 10 अङ्काः	
18.	(अ) अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) रसैः रुद्रैश्छिन्ना यमनसभलागःशिखरिणी। (ख) वसन्ततिलका (ग) ऽ।। (घ) ‘तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर।’ अथवा अन्यदपि किञ्चित् श्लोकं पङ्क्तिं वा लेखितुं शक्नुवन्ति छात्राः।	1×3=3

	(आ) अधोलिखतासु श्लोकपङ्क्तिषु प्रयुक्तं छन्दं परिचीय तस्य नाम लिखत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) शिखरिणी (ख) मन्दाक्रान्ता (ग) उपजातिः	1x2=2
19.	(अ) अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) सत्यर्थे पृथगर्थायाः स्वरव्यञ्जनसंहतेः। क्रमेण तेनैवावृत्तिर्यमकं विनिगद्यते॥ (ख) अवलम्बनाय दिनभर्त्तुरभून्न पतिष्यतः करसहस्रमपि। (ग) रूपकस्य (घ) साधर्म्यम् उपमा भेदे / साम्यं वाच्यमवैधर्म्यं वाक्यैक्य उपमा द्वयोः।	1x3=3
	(आ) अधोलिखतासु श्लोकपङ्क्तिषु प्रयुक्तालङ्कारस्य नाम लिखत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) उपमा (ख) अनुप्रासः (ग) यमकः	1x2=2

*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*